

практичного матеріала со знаннями мови, а саме вибрати найкращий для певної ситуації відповідь або пояснення. Фактична комунікація між лікарем і пацієнтом – це процес регулювання відносин між ними і служить для налагодження контакту. Культура і комунікація тісно переплетені, а процес терміноутворення – це інтернаціональне набуття наукового, культурного і історичного характеру. Тому культура мови спеціаліста-лікаря поступово повинна набувати професійного змісту як важлива складова професійного зросту і практичного успіху.

Ключові слова: культура, комунікація, термін, термінологія, міжкультурна комунікація, студенти-лікари, професійний іноземний мови, мови медицини.

Isayeva Oksana. Medical Terms as the Basis of Culture and Communication of Future Professionals. The article deals with the problem of training medical students basic cultural norms in teaching English language. Latin and Greek terms and their components as an important part of culture and communication play an important role in the study of professional English. Accuracy of speech as the basis of intercultural communication of language content is achieved by means of terms, terminological elements and their components, which is one of the most important characteristics of speech. Polysemy is the most controversial of special vocabulary characteristics, in particular, terminology. Phatic communication between doctor and patient is the process of regulating the relations between them and serves to establish contact. Culture and communication are closely connected, and the process of word-building – is an international acquisition of scientific, cultural and historical character. Therefore, speech of a medical specialist should gradually acquire professional content as an important component of professional development and practical success.

Key words: culture, communication, term, terminology, intercultural communication, medical students, professional foreign language, the language of medicine.

Стаття надійшла до редколегії
20.03.2013 р.

УДК 372.881.111.22

Олена Лебедєва

Концептуальні підходи до роботи з художніми текстами на різних рівнях навчання німецької мови

У статті наведено теоретичне обґрунтування використання художніх текстів у практиці навчання іноземної мови з точки зору новітніх концепцій і підходів, підкреслено роль та місце художніх текстів у формуванні іншомовної комунікативної компетенції та іншкультурної символічної компетенції, у розумінні міжкультурної різниці в моделях мовленнєвої поведінки та її тлумачення, у веденні діалогу між власним культурним досвідом та досвідом іншомовної культури. Також представлено практичні ідеї, що базуються на наведених концептуальних підходах і можуть бути імпульсом для захоплюючої роботи з художніми текстами в процесі навчання німецької мови.

Ключові слова: художній текст, навчання іноземної мови, інтеркультурний підхід, іншомовні компетенції, іншкультурні компетенції, мова художнього твору.

Постановка наукової проблеми та її значення. Те, як і з якою метою художні тексти стають у пригоді в процесі вивчення іноземної мови залежить, насамперед, від розуміння ролі, цілей та функцій іноземної мови у відповідний історичний період розвитку суспільства.

Епоха глобалізації, в якій ми перебуваємо сьогодні, це епоха, що визначається світовою економічною взаємопроникністю, яка, в свою чергу, призводить до взаємообміну та взаємозбагачення в культурній сфері. Ці тенденції не оминули і лінгвістичну науку, тому що міжкультурна взаємодія можлива лише за умов мовного порозуміння, а це вимагає володіння кількома іноземними мовами.

Сучасний підхід до вивчення іноземної мови в умовах глобалізації базується передусім на двох головних принципах, як-от: інтеркультурний підхід та принцип діяльнісного та продуктивного підходу у вивченні іноземної мови.

Інтеркультурний підхід включає в успішне володіння іноземною мовою, крім всього іншого, також позамовну компетенцію, а саме: розуміння міжкультурної різниці в моделях мовленнєвої

поведінки та її тлумачення. Таким чином в роботі з художніми текстами вбачається особлива нагода для ведення діалогу між власним культурним досвідом та досвідом іншомовної культури.

Принцип діяльнісного та продуктивного підходу у вивченні іноземної мови спонукає до творчого ставлення до художнього тексту й активного застосування набутого мовного досвіду у власній іншомовній діяльності. Художні іншомовні тексти слугують джерелом активного критичного розгляду, який дозволяє читачеві тлумачити їх на власний розсуд, що відповідає його суб'єктивному життєвому та мовному досвіду.

Саме такий концептуальний підхід до художніх текстів став можливим у західному суспільстві внаслідок студентського руху кінця 60-х рр. XX ст. 70-ті рр. призвели до активного суспільного інтересу до літературних жанрів, що раніше не належали до художніх канонів у літературі та літературній дидактиці. Із тих пір і до сьогодні літературна дидактика знаходиться під впливом однієї з теорій літературознавства, зокрема рецептивної естетики або естетики сприйняття. За нею не існує значущості художнього тексту самої по собі, а тільки у взаємодії з читачем, його особистим досвідом і картиною сприйняття світу. Через такий підхід робота з іншомовними художніми текстами на заняттях з іноземної мови має апелювати до читача особисто та спонукати його до висловлення власної позиції, власної думки іноземною мовою.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. В країнознавчому контексті художня література виконує важливе завдання передачі суб'єктивного погляду автора на іншомовну й іншокультурну дійсність, що має ініціювати його активне співставлення із власним культурним досвідом. Заняття з іноземної мови, що базується саме на таких підходах, як зазначає Г. Вайнріх [11], спрямоване на те, щоби через усвідомлення та сприйняття як даність культурних та ментальних відмінностей створити передумови для взаєморозуміння. На місце національних та культурних стереотипів мають прийти уважне ставлення та готовність до вивчення іншокультурних моделей сприйняття і тлумачення дійсності.

Такі новітні вимоги до оволодіння іншомовними компетенціями визначають у своїх роботах багато західних авторів, зокрема Адельхайд Ху [4], Михаель Бирам [4] та Клаус Альтмайер [1]. За Клер Крамш [7] навчальна мета формування іншомовної комунікативної компетенції має трансформуватися на новому рівні у формування іншокультурної символічної компетенції. Терміном «символічна компетенція» автор визначає вміння гнучко та свідомо поводитися із різноманітними, часто напруженими культурними складниками, які сьогодні, як ніколи раніше, детермінують спілкування та роблять його доволі складним і багатограним.

Оскільки художня література завжди презентувала собою цю мовну багатшаровість, вона може ефективно використовуватись у процесі вивчення іноземної мови задля формування іншокультурної символічної компетенції.

Проте як вказують багато літературознавців та лінгводидактів, цей потенціал художньої літератури в повній мірі може розкритися лише за умови, якщо в центрі уваги буде знаходитися поетика художнього твору, бо сама лінгвопоетика становить своєрідну іноземну мову (див. роботи Х. Хунфельда [5] та В. Вінтерштайнера [12]). «Мова художнього твору сама по собі іноземна мова, більш того, завжди буде та залишиться такою навіть для читача-носія мови» – ця метафора належить Адольфу Мушгу [10]. При цьому дослідник має на увазі не те, що мова художнього тексту – це щось елітарне та не буде ніколи цілком зрозуміла широкому загалу. Він протиставляє мову художню мові повсякденного вжитку в тому аспекті, що остання є засобом порозуміння і через це завжди тяжіє до однозначності висловлювань та точності мовних засобів. Мова ж художня, незалежно від того, чи є вона рідною, чи то іноземною, ніколи не є цілком транспарентною та однозначною і через це завжди лишається трохи «чужою». Саме художні тексти навчають нас тому, що мова – це завжди таємниця для розуміння, яку ми маємо постійно розкривати. Ця загадковість, коли вона відкривається читачеві в процесі осмислення художнього твору, збагачує його особистісний культурний та мовний потенціал, дарує йому новий погляд на світ, збагачує та озброює його новими моделями бачення, сприйняття та тлумачення дійсності. Велике покликання художньої літератури в процесі вивчення іноземної мови – це саме той особливий досвід, якого ми не можемо набути, спираючись лише на тексти, що презентують мову повсякденного вжитку.

Вивчення іноземної мови створює дистанцію до звичних мовних моделей та образів, відчуження від них. Про саме таку дистанцію ми можемо говорити й стосовно мови художнього твору. Тому,

якщо «художня мова це – іноземна мова», вірно і навпаки, що іноземна мова тотожна мові художнього твору, бо в процесі вивчення іноземної мови так само, як і в процесі осмислення художнього тексту відбувається звільнення такого б здавалось міцного зв'язку між формою та її наповненням, словом та думкою, словом та об'єктом або концептом.

У цьому звільненні від сталих ментальних моделей та зв'язків і полягає головна особливість художньої літератури – поетика, притаманна художньому тексту. Вона потребує від реципієнта чи то продуцента певного ставлення до тексту і стає помітною, коли «текст розглядається заради нього самого». Це відоме визначення поетики художнього тексту належить теоретику лінгвістичної школи Празького структуралізму Р. Якобсону [6], за яким поетика художнього тексту – це його формальна мовна оболонка, звучання, комбінація словоформ, яка відбувається не тільки за критерієм комунікативної «правильності», а також (а часто й лише) за критерієм їх взаємної формальної відповідності або «еквівалентності». Як зазначає Т. Іглтон [2], «ми поєднуємо між собою слова, які еквівалентні одне одному в семантичному, ритмічному, фонетичному, або в будь-якому іншому сенсі». Ефектом цього підходу буде перенос акценту з аспекту смислового значення на формальний аспект висловлення, тексту. Це парадоксальним чином раптом впливає на те, що смислове значення набуває нового розуміння або, навіть, може створюватись наново.

І література, й іноземна мова, спираючись спочатку на наявне індивідуальне уявлення про смислове значення, розхитують його та, врешті-решт, піддають сумніву. І через це під сумнів підпадає об'єктивність так званої «об'єктивної реальності», яка ніколи в дійсності не існує сама по собі, а лише у формі тлумачень, висновків, тобто, як правило, доступна нам через тексти. Тому досвід осмислення та тлумачення художніх текстів з їх багатозначністю та багатошаровістю допоможе досягнути «об'єктивну реальність» в її суперечливості, багатогранності та багатошаровості.

Які ж висновки випливають з цих теоретичних обґрунтувань щодо використання художніх текстів в практиці вивчення іноземної мови та на яких рівнях може і має мати місце робота з художніми текстами в зазначеному вище сенсі?

Хоча Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти вводять художні тексти в практику вивчення іноземної мови як окремий вид тексту та дискурсу лише з рівня B2, на наш погляд, вони можуть і мають стати частиною навчального процесу з іноземної мови на всіх рівнях. При цьому слід чітко визначити, якої мети має бути досягнуто та які форми роботи з текстом треба обрати на кожному з рівнів володіння мовою.

Початкові рівні володіння мовою A1 та A2 передбачають такі тексти та підходи, які розвивають творче ставлення до іноземної мови, стимулюють відкритість до іншомовного експериментування. Це можуть бути твори таких німецькомовних авторів, як Ернст Яндл, Крістіан Моргенштерн, Роберт Гернхардт, або тексти, що належать до жанрів конкретної поезії або малої прози і зібрані в антологіях Дітріха Круше «Anspiel» та «Aufschluss».

Багато текстів так званої «елементарної» літератури базуються на прозорих граматичних структурах, які легко сприймаються та засвоюються завдяки своїй повторюваності і легкій варіативності. Ці структури швидко автоматизуються учнями та через творчу продуктивну субституцію чи то трансформацію можуть з успіхом використовуватись для продукування власних іншомовних висловлювань. Мовні вправи на початковому рівні володіння іноземною мовою складаються, як правило, з коротких речень-зразків, структура яких має бути засвоєною через варіювання окремих елементів (субституція) або через формулювання засобами інших синтаксичних структур (трансформація). З тим, щоб уже на початковому рівні такі вправи могли б розкрити свій потенціал на смисловому рівні, окремі структурні елементи мають складати завершений текст.

Мовні ігри з граматичними формами та структурами, експерименти в продукуванні складних слів, розбудова словникового запасу тощо через оформлення в естетичні структури перетворюються з чисто механічного повторювання у навчальні процеси, які набувають значення, зацікавлюють і мотивують до активного вживання нової мови, надають впевненості в успішному її засвоєнні.

Таким чином, добір літературних текстів для початківців має враховувати як їхню дидактичну придатність, так само і їхню «поетичну якість». Учні повинні мати можливість творчого підходу до художніх текстів із тим, щоби за їх допомогою донести і висловити власні думки, погляди, бажання тощо. Таким шляхом «чужа» мова – Fremdsprache – стає «своєю», засвоюється на різних мовних рівнях: морфологічному, синтаксичному, семантичному, фразеологічному тощо.

На «просунутих» рівнях володіння іноземною мовою (починаючи з B1) акцент при роботі з художніми текстами має поступово пересуватися з суто формальної площини у площину смислової багатозначності та багатшаровості, тлумачення змісту, спираючись на розуміння мовних форм та структур. Важливим складником у вивченні іноземної мови стає задоволення від розуміння більш складних іншомовних художніх текстів, осягнення і смислу, і естетичне задоволення від мовної форми, виразних засобів, тобто поетики художнього тексту.

Особливо на «просунутих» рівнях із метою активного критичного осмислення мають бути підібрані такі художні тексти, які розглядають одразу кілька тематичних аспектів. Це можуть бути також декілька текстів, що розглядають один і той самий аспект під різними кутами зору. У такому випадку тексти складають певну «контекстуальну мережу».

Робота над текстом/текстами може вестися, наприклад, за такою схемою: у першій фазі учні читають основний текст індивідуально вдома і виділяють наявні в ньому контексти. Після цього ці контексти презентуються на занятті у пленумі. При цьому учні формулюють висловлювання іноземною мовою, доповнюють один одного, вчитель збирає пропозиції на дошці та паралельно коментує та структурує їх. Наступним кроком є доповнення знайдених на попередньому етапі роботи контекстів різними аспектами з декількох додаткових текстів. При цьому кожна група працює над іншим текстом. Презентація проходить наприкінці заняття знову ж таки в пленумі. Таким чином, робота з текстами ініціює власні висловлювання учнів іноземною мовою з опорою на текст. Третя фаза передбачає критичне осмислення деяких контекстів та аргументоване висловлення власної думки щодо них. Учитель пропонує теми для творчої письмової роботи або доповіді, чи то дає імпульси для дискусії іноземною мовою. Учні працюють над ними вдома та презентують результати на наступному занятті.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Художні тексти можуть і повинні стати частиною навчального процесу з іноземної мови на всіх рівнях. Застосування художніх текстів в практиці навчання іноземної мови в умовах глобалізації повинне базуватися передусім на двох головних принципах, як-от: інтеркультурний підхід та принцип діяльнісного та продуктивного підходу в навчанні іноземної мови. На початкових рівнях навчання іноземної мови художні тексти покликані розвивати комунікативні компетенції, творче ставлення до іноземної мови через мовні ігри з граматичними формами та структурами, експерименти у продукуванні складних слів, розбудову словникового запасу тощо. У такий спосіб естетичні структури перетворюються з чисто механічного повторювання в навчальні процеси, які набувають значення, зацікавлюють та мотивують до активного вживання нової мови, надають впевненості в успішному її засвоєнні. На «просунутих» рівнях, художні тексти покликані розвивати не тільки комунікативні компетенції, а значною мірою символічні та культурно специфічні, іншокультурні компетенції, надавати імпульс до рефлексії, критичного осмислення наявного власного культурного досвіду, спонукати до дискусії, висловлення власного ставлення до того чи іншого явища.

Одним з перспективних напрямів дослідження може бути, наприклад, вивчення застосування текстів конкретної поезії в навчанні німецької мови для вирішення конкретних проблем у засвоєнні певних граматичних моделей та структур. Іншим цікавим напрямом може стати вивчення на матеріалі художніх текстів тих чи інших моделей бачення та тлумачення дійсності, та засобів їх втілення в іноземній та рідній мові учнів/студентів.

Джерела та література

1. Altmayer C. «Kulturelle Deutungsmuster» als Lerngegenstand. Zur kulturwissenschaftlichen Transformation der «Landeskunde» / C. Altmayer // Fremdsprachen Lehren und Lernen. – 2006. – S. 44–59.
2. Eagleton T. Einführung in die Literaturtheorie / T. Eagleton. – Weimar : Metzler, 2012. – 245 s.
3. Ehlers S. Lesen als Verstehen. Zum Verstehen fremdsprachlicher literarischer Texte und zu ihrer Didaktik / S. Ehlers. – Berlin u.a. : Langenscheidt, 1999. – 112 s.
4. Hu A. Interkulturelle Kompetenz und fremdsprachliches Lernen: Modelle, Empirie, Evaluation / A. Hu, M. Byram. – Tübingen : Gunter Narr, 2009. – 294 s.
5. Hunfeld H. Fremdheit als Lernimpuls. Skeptische Hermeneutik, Normalität des Fremden, Fremdsprache Literatur / H. Hunfeld. – Klagenfurt : Drava, 2004. – 522 s.
6. Jakobson R. Linguistik und Poetik / R. Jakobson // Ihwe J. Literaturwissenschaft und Linguistik. Eine Auswahl. Texte zur Theorie der Literaturwissenschaft. Bd. 1. – Frankfurt a. M. : Athenäum Fischer, 1972. – S. 99–135.

7. Kramersch C. Symbolische Kompetenz durch literarische Texte / C. Kramersch // Fremdsprache Deutsch. – Heft 44. – 2011. – S. 35–40.
8. Krusche D. Aufschluss. Kurze deutsche Prosa im Unterricht Deutsch als Fremdsprache / D. Krusche. – Bonn : Inter Nationes, 1999. – 248 s.
9. Krusche D. Anspiel. Konkrete Poesie im Unterricht Deutsch als Fremdsprache / D. Krusche, R. Krechel. – Bonn : Inter Nationes, 1999. – 107 s.
10. Muschg A. Literatur als Therapie? Ein Exkurs über das Heilsame und das Unheilbare. Frankfurter Vorlesungen / A. Muschg. – Berlin : Suhrkamp Verlag, 1981. – 204 s.
11. Weinrich H. Von der Langeweile des Sprachunterrichts / H. Weinrich // Wege der Sprachkultur. – Stuttgart : Deutsche Verlagsanstalt, 1985. – S. 221–245.
12. Wintersteiner W. Poetik der Verschiedenheit. Literatur, Bildung, Globalisierung / W. Wintersteiner. – Klagenfurt : Drava, 2006. – 324 s.

Лебедева Елена. Концептуальные подходы к работе с художественными текстами на разных уровнях обучения немецкому языку. В статье дается теоретическое обоснование использования художественных текстов в практике изучения иностранного языка с точки зрения новейших концепций и подходов, подчеркиваются роль и место художественных текстов в формировании иноязычной коммуникативной компетенции и инокультурной символической компетенции, в понимании межкультурных отличий в моделях речевого поведения и его интерпретации, в ведении диалога между собственным культурным опытом и опытом иноязычной культуры. Кроме того, представлены практические идеи, в основу которых положены приведенные концептуальные подходы, и которые могут служить импульсом для увлекательной работы с художественными текстами на разных уровнях обучения немецкому языку.

Ключевые слова: художественный текст, обучение иностранному языку, интеркультурный подход, иноязычные компетенции, инокультурные компетенции, язык художественного произведения

Lebiedieva Olena. Concept Approaches in the Work with Literary Texts at the Different Levels of German Language Study. The article gives a theoretical foundation of the use of literary texts in the process of foreign language study from the point of view of up-to-date conceptions and approaches. It also underlines the role and the place of literary texts in the formation of foreign communicative competency and foreign culture symbolic competency, in the understanding of intercultural differences in the models of language behavior and its interpretation, in the dialogue between own cultural experience and the experience of foreign culture. Some practical ideas are represented here as well. In their basis are conceptual approaches. These practical ideas can give an impulse for a fascinating work with literary texts at the different levels of German language study.

Key words: literary text, foreign language study, intercultural approach, foreign competences, foreign culture competences, the language of literary work.

Стаття надійшла до редколегії
22.02.2013 р.

УДК 372.881.1

Ирина Левчик

Особенности методов обучения будущих психологов иноязычной профессиональной речи

В статье рассматриваются особенности методов обучения иноязычной профессиональной речи будущих психологов. Предпринято попытку проанализировать теоретический и практический вклад отечественных и зарубежных учёных в процесс развития и улучшения методики обучения будущих специалистов в сфере психологии умений и навыков англоязычного профессионально направленного общения во время ведения переговоров для улаживания конфликтных ситуаций. Проведенный анализ позволил выделить основные направления в методике обучения иностранных языков студентов-психологов и обосновать целесообразность обучения иностранному языку через содержание учебного предмета, но адаптированного к реальным лингвистическим возможностям обучаемых.

Ключевые слова: методы обучения, иноязычная профессиональная речь будущих психологов, стратегии коммуникативного поведения.

© Левчик И., 2013